

Reissu kodissa

-Pitää löytää sukulaissielunsa, jotta voi ystäväystyä. – Ei tarvitse. Riittää kunhan löytää ihmisen, jonka kanssa voi jakaa joitakin asioita ja tuntea vilpittömyyttä ja uteliaisuutta toista kohtaan.

Kahden ihmisen ystävyys on mahdollista vain jos he ovat tavanneet. –Väärin. Lähimmäiseksi voi tulla myös aivan eri aikakaudella elänyt ihminen. Menneisyys, nykyisyys ja tulevaisuus eivät jatku toistensa jälkeen, vaan ovat läsnä toisissaan. Menneisyyteen tutustuminen ei ole matka, vaan reissu, johon lähtiessä ei tiedä mihin päättyy.

Kerron seuraavassa kohtaamisestani August, Ida ja Olga Pyölniitun kanssa heidän kodissaan, jossa he elivät muistoissa ja esineissä. Tämä kohtaaminen on kestänyt jo 14 vuotta, joten kerrottavaa olisi paljon. Kirjoitan esiin muutaman asian ja unessa tapahtuneen kohtaamisen. Viime vuonna julkaisin mietelausekirjan Järkevä toivo. Se on kokoelma August Pyölniitun päiväkirjan sivuilta poimittuja ja toimitettuja mietelauseita. August ”Aku” Pyölniittuun (1887-1979) olen tutustunut erityisesti hänen kirjoittamiensa tekstien välityksellä ja ajattelen, että mitä enemmän voin yhdistää päiväkirjan mainintoja museon sisältävään tietoon (mitä näen siellä ja mitä tiedän esineistä, talosta jne.), sen vahvemmin tunnen tutustuvani perheeseen. Pyölniitut muuttivat nyt museona olevaan Pajapellon torppaan Paimiossa vuonna 1914. Isän kuoltua 1917, sisarukset August, Ida ja Olga jäivät elämään yhdessä elämänsä loppuun 1970-luvulle saakka. August oli perheensä ja koko maailmankin viimeinen Pyölniittu. Hän kuoli vuonna 1979 Paimion vanhainkodissa.

Vuonna 1987 osallistuin kotiseutujuhlaan, joka pidettiin Paimion Maljamäessä. Mökin pihamaalla peltojen keskellä pidettiin puheita ja paljastettiin muistoreliefi sen kunniaksi että pienviljelijä August Pyölniitun syntymästä oli kulunut 100 vuotta. Olin pettynyt, kun mökkiin ei päässyt sisälle. Samana syksynä aloitin kansatieteen opiskelun ja hakeuduin museoalan kesätöihin. 1991 pääsin kuukauden päiviksi August, Ida ja Olga Pyölniitun kotiin, josta oli joitakin vuosia aiemmin tehty museo, jonka pihakivessä on edellä mainittu muistomerkki. Piha oli heinittynyt ja sisällä oli aika erilaista kuin mitä museossa mielestäni kuului olla. Tehtäväni oli jatkaa esineluettelointia. Pelotti olla yksin syrjäisessä mökissä ja työ vaati kärsivällisyyttä. En tiennyt oikein mitään asukkaista, esineiden käyttäjistä, siivoamista olisi ollut kamalasti, tuholaiset olivat tehneet pahaa jälkeä. Keräsin esineitä eteiskomerosta sijaintijärjestyksessä laatikkoon, kannoin autoon, kuljetin ne kulttuuritoimistoon 7 km päähän, puhdistin, luetteloin ja asettelin takaisin hyllylle. Näin kului ensimmäinen aikani Pyölniituilla. Tulin uteliaaksi, kävin hautausmaalla, kyselin naapureilta.

Arkisto löytyy

Vuonna 1994 August, Ida ja Olga Pyölniittu olivat jo erittäin elävinä mielessäni. Mökin siivous jatkui, naapurit kuskasivat vettä ja autoivat valtavasti. Kuulin jatkuvasti tarinoita sisaruksista. Rakastin tätä museota. Availin piironginlaatikon toisensa jälkeen ja tein löytöjä, mutta missään ei ollut Augustin kirjoitelmia, hänen elämäntyötään ja keksintöjensä! Tapautui ihme. Koulukeskuksella tehtiin remonttia. Sieltä löydettiin ”vanhoja papereita” ja koska olin tunnetusti museoihminen, sain soiton korjata paperilaatikat johonkin. Pieni huoneellinen joskus kastuneita laatikoita. Tunnistin käsialan välittömästi ja siinä ne olivat, järjestettyinä niistä tuli August Pyölniitun arkisto; 4 hyllymetriä päiväkirjaa, fysiikkaa, matematiikkaa, filosofiaa, kuitteja, lehtileikkeitä. Arkiston järjestäminen johdatti minut lähemmäs Pyölniitun sielua, jonka hän moninaisuudessaan paljastaa päiväkirjansa Imönöp väapo [=Elämän työni] -sivuilla kuudenkymmenen vuoden ja tuhannen sivun aikana. Oli todella vaikuttavaa ymmärtää, että olinkin ihan ensimmäinen, joka luki hänen tekstejään laajemmalti ja tarkoituksella. Samalla saatan toteuttaa hänen päiväkirjasta luettavaa haavettaan tulla muidenkin tietoisuuteen.

Tapoja tutustua

Asiakirjojen, kuten päiväkirjan ja museoesineiden esittämä maailma täydentyy monenlaisilla yksityiskohdilla, joita voi selvittää niin pitkälle kuin vain jaksaa ja ehtii. Hyvä tietolähde Akun persoonaan on hänen kirjastonsa. August Pyölniittu luki paljon ja osti kirjoja varojensa mukaan. Kirjat ovat museon tärkeä osa, ne kiinnostavat kävijöitä ja niiden avulla voi huomata paljon talossa eletystä elämästä. Kirjahyllyt ovat Akun itsensä aika ropeloisella tyylillä nikkaroimat. Pääasiana hyllyissä on että niihin sai tärkeät kirjat, viis muodosta. Aku myös numeroi hyllyt ja järjesti niihin kirjat oman aihejaottelunsa mukaiseen järjestykseen. Hän piti monia erilaisia luetteloita hankkimistaan kirjoista. Jokaisessa kirjassa on hankintapäivä ja useissa myös reunamerkitöjä. Kirjojen väleistä on löytynyt myös valokuvia, jotka ovat tässä perheessä harvinaisia. Kirjahyllyt ovat mökin lämmittämättömässä peräkammarissa, jonne Aku varmaan talvisaikaan pistäytyi jotakin tärkeää kirjaa tai paperia hakemaan. Huoneessa on myös kasoittain lehtiä, kenkiä, kasseja, pari piirontäynnä tavaraa ja koriste-esineitä, kuvia ja kunniakirjoja seinillä, keinutuoli, mankeli ja kaikkea mitä nyt kotiin kertyy. Hauska yksityiskohta on yhdellä seinällä kirjahyllyn yläpuolella kulkeva naulakko, jossa roikkuu Akun lakkeja ja hattuja. Kaikessa irtoneudessa, mikä on paperia peittää Pyölniitun lennokas käsiala. Tämä huone kertoo paljon, mutta sen siivoaminen on haastavaa.

August Pyölniittu oli erikoinen tyyppi, joka kiinnosti lehdistöä. Kymmenet erilaiset lehtijutut ovat aika karkeita ja hataria luonnekuvia, mutta radioon tehdystä haastattelusta vuonna 1963 tunnistan Akun hyvin samanlaisena kuin päiväkirjojen perusteella. Sain kopion haastattelusta Ylen Radioarkistosta haltuuni muutamia vuosia sitten. Siinä toimittaja Martti Timonen kyselee hienolla kirjakiielellä elämästä itseoppineena tiedemiehenä, joka vastailee pienellä ja käheällä paimionmurteisella äänellä. Nauhan

kuunneltuani olin siinä luulossa että jaha, Akulla on luonnostaan käheä ääni. Sitten luin päiväkirjasta kommentin, jossa hän manailee vilustumistaan haastattelun aikaan...

Aikalaisten haastattelu on tärkeintä ja museon kokoelmatietojen yhdistäminen niihin on palkitsevaa. Henkilöitä jotka ovat tavanneet Pyölniitun on paljon ja vielä enemmän on niitä, joilla on muistoina kuulopuheita. Itse olin 14-vuotias saman paikkakunnan tyttö 1979, jolloin Aku kuoli. Lähipiiriini kuului paljon vanhoja ihmisiä, joiden kodeissa oli samantapaista kuin mitä Pyölniituilla, mutta heistä en muista kuulleen. Todennäköistä on että olemme tunteneet paljonkin samoja henkilöitä. Haastatteluiden avulla on kerätty tietoja Pyölniittujen sodassa kaatuneesta kasvatti-poika Arvista ja perheessä asuneista inkeriläispakolaisista. Esiin on tullut myös kertojia, jotka tietävät Akun roolista järjestöissä kuten Pienviljelijöiden Keskusliitto ja Tähtitieteellinen yhdistys Ursa. Ei mitään ihmeellisiä tapahtumia, mutta sellaisia joita ei perheettömän jälkeen jää ellei niitä joku dokumentoi. Eräs vaikuttavimmista tilanteista oli, kun kävin Kansanvalistusseuran toimitiloissa vuonna 1996 ja sain nähdä luentosalin, jonka oven päällä luki messinkikirjaimin AUGUST, koska KVS:n Kirjeopiston oppilas numero yksi 1920-luvulla oli August Pyölniittu!

Unessa

Vuosien mittaan ja erityisesti Järkevä toivo –kirjaa tehdessäni mielessäni on ollut kiinnostavia kuviteltuja kohtaamisia August Pyölniitun kanssa. Mietin usein mikä olisi hänen kantansa nykyhetken tehokkaaseen tiedonkulkuun, tietokoneisiin, yhteiskunnan moraalikäsitteisiin jne. Yritän myös kuvitella minkälainen keskustelu meille syntyisi, olisinko edes riittävän kiinnostavaa seuraa vaativalle miehelle. Olisiko hän oikeasti sen näköinen ihminen kuin mitä minulle valokuvissa näyttäytyy? August käväisi unessani 9.2.2004. Kirjoitin sen tapahtumat muistiin seuraavana päivänä.

Olin Pyölniitun museossa järjestelemässä jotakin tilaisuutta, paikalla oli myös kylätoimikunnan jäseniä. Kyseessä oli muistojuhla ja aikataulu oli kiireinen. Paikka oli sekaisin, en löytänyt mistään kynttilöitä ja satoi kaatamalla. Oli satanut jo päiväkausia ja museon katto oli alkanut vuotaa. Murehdin kauhuissani, mitä tekisin, jotta välikatto kestäisi, paneelin läpi tihkui jo kirjastohuoneen sisälle! Lisää päänvaivaa tuotti juhlaohjelma, jota valmisteltiin ulkosalla. Kylän väki oli harjoitellut komedianäytelmää, jonka pääosan esittäjän rooliasun vetoketju minun olisi pitänyt ehtiä vaihtaa uuteen...

Unen seuraavassa hetkessä olinkin kaupungissa (Turussa?) etsimässä kivitaloa, jossa August ja Olga Pyölniittu asuivat. En tiennyt tarkkaa osoitetta. Lopulta löysin ruskean talon, jossa oli kapeat porraskäytävät täynnä sekalaista tavaraa. Soitin ovikelloa ja minut päästettiin sisään asuntoon. Heti ovelta näin Augustin juuri menevän makuulle. Hän huomasi minut ja näytti ilahtuneelta. Tunsimme toisemme, vaikka emme olleet tavanneet. Jännitin ja ajattelin että vihdoinkin tapaan hänet ja että hyvinhän tämä näyttää

menevän. Aku oli juuri päässyt sairaalasta, oli huonossa kunnossa, pieni ja rypistynyt. Unessani tiesin Akun olevan 90-vuotias (hän kuoli 92-vuotiaana). Halasin häntä ja pyysin lähtemään mukani ”muistojuhlaan”. Talon porraskäytävä ja asunto olivat nuhjuiset ja tunkkaiset, mutta August tuoksui saippualle meidän halatessamme. Olga-sisar oli touhukkaana ympärilläni koko unen aikana, hän esiintyi unessa yhtä rehevänä kuin Aku ruipelona. Ida Pyölniittu oli jo kuollut. Hän kuoli oikeastikin sisaruksista ensimmäisenä 1973.

Olgan ja Augustin lisäksi huoneistossa oli joku minulle vieras nainen, emmekä tainneet Olgan kanssakaan toisiamme tuntea. Pyysin häneltä kynttilöitä. Sitten teimme lähtöä, Aku huopiin kääriytyneenä ja minä kynttilät mukani, tyytyväisinä kumpikin. Sitten heräsin, uni ja kohtaaminen oli ohitse.

Elämä jatkuu

On kulunut paljon vuosia. Tunnen Pyölniittujen kodin ja sen asukkaat hyvin, mutta kaikkea en saa koskaan tietää. Museossa käväisen silloin tällöin ja joskus vähän pidempään. Harrastan autotalon hoitamista, jossa pitkäjänteisyys on kaikkein tärkeintä. Monet jo huomaavat Pyölniittujen merkityksen. Akulla oli elämässään yksinäinen ja sulkeutunut, mutta koska kirjoitelmat ovat jäljellä, hän on oikeastaan juuri niin puhelias kuin häntä luetaan. Olen saanut osaltani korvata puuttuvaksi jääneen aikalaisystävän, joka jakaa mieltä painavia ajatuksia vaikkakin jälkikäteen. Edesmenneiden elämä on lopussa, mutta vain näennäisesti. Osallistumme heidän vaiheisiinsa käsittelemällä muistoja. Museoiden mahdollisuutena on saada kertoa mitä erilaisemmista asioista. August Pyölniitun museossa kerrotaan tämän perheen vaiheista ja toteutetaan säilyttämällä ja eteenpäin jakamalla jopa heidän haaveitaan. Aina museon tehtävänä on valottaa erilaisten ihmisten merkitystä. Ajanjaksojen tuomat tai jälkikäteen rakennetut rajat eivät saisi sitä näivettää.

Kuten ystävien kanssa yleensäkin, en ole kaikessa Akun kanssa lainkaan samaa mieltä. En myöskään ymmärrä kaikkea. Luultavasti Aku olisi pettynyt tapaani viedä eteenpäin hänen keksintöjään. En tahtoisi antautua keskusteluun Raamatun historiasta hänen kanssaan, taustatietoni loppuisivat alkuunsa. Sen sijaan osaisin auttaa ihmissuhdeasioissa, voisin saada hänet rohkaistumaan juttelemaan. Tuskin lähettelisimme tekstareita kuitenkaan. August kun ei tietääkseni lähettänyt kirjeitäkään. Voisin hommata hänelle tietokoneen ja nettiyhteyden. Tiedän että hän nauttisi internetissä surffailusta suunnattomasti. Tahtoisin tutustua Idaan ja Olgaan, kysyä heiltä minkälaista heidän elämänsä on ollut. Nyt kun kuitenkin tiedän mitä he säilyttivät käsilaukuissaan.

Joka vuosi myydään monta T-paitaa, jonka rinnassa on August Pyölniitun päiväkirjasta peräisin oleva mietelause. Saatavana on myös mietelausekirjaa Järkevä toivo ja omenapuun taimia, jotka on jalostettu museon pihan omenapuusta.

August Pyölniitun museo on avoinna heinäkuun sunnuntaisin klo 12-15. Pyölniittupäivää vietetään 31.7. klo 12-15 museoon tutustuen, pihassa kahvitellen ja kuunnellen otteita päiväkirjasta. Niitä lukevat ja kommentoivat tänä vuonna paimiolaiset Jorma Kakkonen ja Antti Sorvola.